

- religion\_RUS.pdf
5. Италия предлагает провести референдум по вопросу о распятиях в школе [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://regions.ru/news/2300871/>
  6. **Кокс Х.** Мирской град: Секуляризация и урбанизация в теологическом аспекте / Пер. с англ. О. Боровой и К. Туровской. Под общей ред. и с примеч. О.Боровой. Послесл. С. Лёзова. — М.: Восточная литература, 1995. — 263 с.
  7. Ограничения на религиозную одежду и символику в европейских странах [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.hrw.org/ru/news/2010/12/21-0>
  8. **Осташук І.** Християнська сакральна символіка в постмодерному дискурсі [Електронний ресурс] / І. Осташук — Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Vpu/filos\\_psihol/2011\\_15/16.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vpu/filos_psihol/2011_15/16.pdf)
  9. Правительство Нидерландов одобрило запрет на ношение паранджи [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/main/2012/01/28/938724.html>
  10. **Рыжов Ю.В.** Ignoto Deo: Новая религиозность в культуре и искусстве. [Електронний ресурс] / Ю. Рыжов — Режим доступу: [http://www.binetti.ru/studia/ryzhov\\_11\\_2.shtml](http://www.binetti.ru/studia/ryzhov_11_2.shtml)
  11. **Селевко В. Б.** Конфліктогенність мусульманського вбрання у європейському культурному просторі [Електронний ресурс] / В. Б. Селевко. — Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/Kis/2011\\_1/23.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Kis/2011_1/23.pdf)
  12. Франция: хиджабу – да, бурке – нет [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://rus.ruvr.ru/2011/04/14/48928932.html>
  13. Энциклопедия социологии [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/socio/4284/%D0%A2%D0%A0%D0%95%D0%9D%D0%94>
  14. **Яковлев Е.** Искусство и мировые религии / Е. Яковлев. — М. : Высшая школа, 1977. — 224 с.

УДК: 165.423:17.021

**М. І. Кругляк**

*Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана*

## ЦІННІСНА НАВАНТАЖЕНІСТЬ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ ЯК ЕТИЧНА ПРОБЛЕМА.

Сучасне розуміння одного з ключових ідеалів класичної науки – ціннісної нейтральності – дозволяє по-новому підійти до етичних питань, пов'язаних з неупередженістю дослідників та автономією науки. На зміну класичному ідеалу ціннісної нейтральності приходять необхідність рефлексії над ціннісними настановами, які неминуче присутні в дослідженні. У відношеннях науки і суспільства стає необхідним пошук оптимального балансу між автономією науки і її залежністю від інших суспільних інституцій

**Ключові слова:** ціннісна навантаженість досліджень, об'єктивність, автономія науки.

Современное понимание одного из ключевых идеалов классической науки – ценностной нейтральности – позволяет по-новому подойти к этическим вопросам, которые связаны с непредвзятостью исследователей и автономией науки. На смену классическому идеалу ценностной нейтральности приходит необходимость рефлексии над ценностными установками которые непременно присутствуют в исследовании. В отношениях науки и общества необходим, поиск оптимального баланса между автономией науки и ее зависимостью от других социальных институтов.

**Ключевые слова:** Ценностная нагруженность исследований, объективность, автономия науки.

Contemporary approach to the value neutrality as one of the main ideals of classical science deals with ethical problems of unbiased research and the autonomy of science in a new way. In the science of classical period there was a principle which demands the elimination of all value-laden statement from scientific inquiries. The goal of this principle was to obtain quite objective knowledge. But classical ideals of objectivity and neutrality were reinterpreted in the contemporary philosophy of science. It became evident that in scientific researches the social context is inevitably present. Not only viewpoint of a particular scientist, but viewpoint of all scientific community is value-laden. But neutrality remains among the important moral requirements to scientists, because science has to be an important means to achieve unbiased approach to controversial problems. The objectivity continues to be one of the main

methodological principles of scientific inquiry. So nowadays the ideal of objectivity is described not in a way of elimination of the social context influence, but rather is associated with a reflection on internal and external values that are present in scientific researches.

The other important change is the transformation of the approach to the autonomy of science. In the period of classical science the ideal of an absolute autonomy of science was widespread among scientists. Influence of other social institutions, such as politics and religion was strongly disapproved. But in the contemporary science this ideal needs to be revised. Today scientific researches have a huge impact on society, and this impact can lead not only to positive effects, as it was held in classical science, but also to threats. It leads to the necessity of a moral evaluation of researches. Moreover, while in the classical science the moral evaluation concerned only the effects of researches but not the process of research itself, in the contemporary science the wide range of researches need to be subject of ethical expertise before they can be fulfilled. But there is a problem concerning the limit, where regulation of science becomes harmful. So the search for the optimal balance between the autonomy of science and its dependence on other public institutions remains a challenge.

**Keywords:** value-laden of research, objectivity, autonomy of science.

Тривалий час наука розглядалась як сфера, чи не найбільш вільна від цінностей. Таке бачення обумовлювалось класичним ідеалом раціональності, який передбачав досягнення універсальної, цілком об'єктивної картини світу, а суб'єкт пізнання розглядався як носій інтелектуальних здатностей, які є загальнолюдськими. Звідси випливало, що вплив суб'єктивності в тій чи іншій формі на наукове пізнання сприймався негативно. Якщо особисті риси науковця якимось чином позначались на його дослідженнях, це розглядалось як вияв певної слабкості і належало до перешкод, які потрібно подолати. Ще гостріше сприймалися намагання вплинути на науку з боку позанаукових інституцій – спроби підкорити наукове пізнання певній політичній чи релігійній ідеології розцінювались однозначно негативно, як загроза свободі наукових досліджень.

Однак сучасний розвиток науки дедалі наполегливіше вимагає переосмислення ролі цінностей в науковому пізнанні. Це зумовлене як внутрішніми чинниками розвитку науки (адже ідеал цілковито ціннісно нейтрального знання виявився не лише нереалізованим в дійсності, а й принципово нездійсненним), так і зміною місця науки в суспільстві (наукові дослідження потребують все більше фінансових і людських ресурсів, а результати досліджень здатні справляти все більший вплив на суспільство, будучи джерелом не лише позитивних змін, а й загроз). Відповідно, це означає і необхідність змін в підході до етики науки – потребу переосмислення присутності цінностей як на рівні власне здійснення досліджень, так і на рівні взаємодії науки з іншими суспільними інституціями.

Проблема ціннісної навантаженості знання знайшла відображення в працях представників західної філософії науки впродовж кількох останніх десятиліть, зокрема в Л. Лаудана, Х. Патнема, М. Полані, К. Поппера, Т. Куна, П. Феєрабенда та інших. Висвітлення ж моральних аспектів, пов'язаних із впливом розвитку наукового знання на суспільство, здійснювалось в працях багатьох дослідників, особливо цікавим в контексті даної статті є доробок Е. Агацці, О. Івіна, Б. Пружиніна, Б. Юдіна. Зазначені автори показали обмеженість класичного ідеалу науки, вільної від цінностей. Однак і в сучасній науці одним із основних методологічних принципів є об'єктивність, а пов'язані з нею неупередженість і нейтральність наукового знання залишаються важливими моральними регулятивами в діяльності вчених. Це означає необхідність переосмислити можливості досягнення об'єктивності і нейтральності в сучасній науці, а також проблеми, які постають у взаємодії науки і суспільства, адже класичний ідеал автономії науки на сучасному етапі виявляється досить проблематичним.

Для класичної науки був характерним ідеал ціннісної нейтральності знання. Його актуальність обумовлювалась необхідністю звільнення наукового пізнання від впливу ідеологічних інституцій, насамперед релігії. В цьому контексті ціннісно навантаженим судженням протиставлялись судження про факти, які мали б бути об'єктивними і визнаватись всіма людьми, незалежно від їхніх ціннісних настанов. Метою пізнання було досягнення істини, яка б зображала об'єкт, як він існує сам по собі, незалежно від суб'єкта. Така настанова передбачала вимогу елімінації всього, пов'язаного з суб'єктивністю дослідників.

При цьому ціннісна нейтральність розглядалась як важливий не лише пізнавальний, а й етичний принцип, який слугує засобом порозуміння носіїв різних поглядів, натомість ціннісна навантаженість несла загрозу нав'язування суб'єктивної, партикуляристської точки зору. Таким чином, ідеал раціональності як універсальної, загальнолюдської здатності містив важливий принцип, який дозволяв підняти над особистими чи вузькосоціальними поглядами. Тож вимога неупередженості розглядалась не лише як засіб підвищити надійність наукового пізнання, а й як засіб саморефлексії, що відкриває можливість критично підійти до власної позиції і подолати

обмеженість власних уявлень.

Прагнення до ціннісної нейтральності стало для дослідників не лише методологічним, а й етичним принципом. В етосі науки, описаному Р.Мертоном, містяться чотири ключові імперативи – універсалізм, колективізм, безкорисливість і організований скептицизм. Із ідеалом ціннісної нейтральності тісно пов'язані принаймні три з них – універсалізм передбачає, що оцінку наукового результату слід здійснювати безвідносно до особистих рис чи соціальних характеристик дослідника; безкорисливість означає пріоритет об'єктивного пізнання над особистими інтересами вченого (чи тих інституцій, на замовлення яких він проводить дослідження); зрештою, організований скептицизм передбачає критичну оцінку як власних досягнень, так і досягнень колег, а отже слугує засобом протидії суб'єктивності вченого. Мертонівський етос відображає настанови, характерні для класичної науки. Однак його проблематичність пов'язана не лише з тим, що в реальній практиці наукових досліджень, як в класичний так і в сучасний період, ці імперативи реалізуються далеко не завжди, а й із тим, що в сучасній науці дещо змінилося їхнє розуміння.

Одна з головних проблем стосується самої можливості досягнення об'єктивного знання. Якщо для класичної науки була характерна переконаність щодо принаймні потенційної можливості створення цілком об'єктивної картини світу, то розвиток як самої науки, так і філософської рефлексії над нею показав, що досягти знання, яке було б цілком незалежним від суб'єкта, не вдається, і об'єктивність, як вона розуміється в класичній науці, є недосяжною.

Ідеал класичної раціональності був орієнтований передусім на природничі науки, насамперед фізику. Стосовно досліджень в тих розділах фізики, які сформувались найпершими (наприклад, в галузі механіки), цей ідеал виявлявся загалом слухним, але вже в XX ст. він був поставлений під сумнів розвитком самої фізики – ряд нових її розділів, наприклад, квантова фізика, не вписувались у вимоги класичної раціональності. В некласичний, і особливо постнекласичний період розвитку науки стало очевидним, що необхідно враховувати вплив засобів спостереження на його результат.

Факти виявились теоретично навантаженими, адже чистого досвіду не існує хоча б тому, що досвідні дані завжди впорядковуються з певної точки зору, інтерпретуються через призму певної теорії. Однак це саме по собі ще не означає цілковитої довільності: різні дослідники дотримуватимуться різних точок зору, які взаємодіятимуть на рівні комунікації в межах наукового співтовариства, а це залишає можливість об'єктивного підходу. К.Поппер вважав, що на рівні окремого вченого неминуче проявляється суб'єктивність, однак теорія проходить ряд перевірок в науковому співтоваристві, де перевіряється і критикується іншими дослідниками, тож гарантом об'єктивності є саме наукове співтовариство «Наукову об'єктивність можна змалювати як інтерсуб'єктивність наукового методу». [8, с.235]

Однак і на рівні наукового співтовариства не завжди вдається досягти об'єктивності – якщо особисті упередження вченого справді можуть бути виявлені при співставленні з поглядами інших вчених, то значно складніша ситуація у випадку із колективними упередженнями, які поділяються всім науковим співтовариством – це яскраво висвітлено в концепції Т. Куна. Розвиток соціології науки показав, що навіть при конкуренції теорій в межах наукового співтовариства не завжди досягається їх неупереджена оцінка. Дж. Гілберт і М. Малкей [3, с.59-121] виокремлюють у висловлюваннях вчених два репертуари – емпіристський, який націлений на об'єктивний аналіз проблем і слугує загальноовизнаним орієнтиром при викладі результатів досліджень, і умовний, в якому відображаються особисті уподобання дослідника чи дослідницької школи, які зазвичай чітко не артикулюються, однак справляють вплив на дослідження. Хоча мова наукових праць передбачає використання засобів лише емпіристського репертуару, однак насправді елементи умовного репертуару в ній також присутні – наприклад, різні дослідники по-різному розставляють акценти при описі одних і тих же фактів, в результаті виходить, що експеримент, який представники однієї теорії оцінюють як вирішальний, представниками іншої теорії може недооцінюватись, розглядаючись як другорядний факт.

Зрештою, людське пізнання завжди буде принаймні людиномірним, а значить міститиме людиноцентричний погляд. На це вказував М. Полані, спробувавши зобразити, як би виглядала наука, яка цілком керується ідеалом об'єктивності «Якщо ж ми спробуємо вивчати Всесвіт об'єктивно, надаючи однакову увагу рівним за масою порціям матерії, це завершиться тим, що впродовж всього нашого життя ми будемо вивчати міжзоряний пил, роблячи невеликі перерви для вивчення скупчень розжареного водню; і не раніше, ніж через тисячу мільйонів дослідницьких життів настане момент, коли одну секунду можна буде присвятити вивченню людини.» [7, с. 20]. Отже, принаймні на рівні побудови наукової картини світу неминуче буде присутня суб'єктивність як окремих дослідників, так і наукового співтовариства в цілому. Зрештою, Х. Патнем, аналізуючи розвиток фізики, зазначає, що класичний ідеал «божественного

бачення» виявляється принципово нереалізовним, причому йдеться не про тимчасові перешкоди, а про «принципові труднощі з самим ідеалом, тобто що ми не можемо собі уявити, що значить досягнення цього ідеалу.» [6, с.482].

Ще один аспект проблеми об'єктивності і присутності цінностей пов'язаний з тим, що розвиток аксіології і створення логіки оцінок призвели до переосмислення усталеного погляду на цінності як щось суто суб'єктивне. Цінності стають предметом раціонального аналізу, і хоча цілком раціональне переконання у сфері ціннісних міркувань неможливе, але все ж цінності можуть бути предметом критики чи порівняння, а отже їхня присутність у науковому пізнанні вже меншою мірою асоціюється з тими вадами, які приписують суб'єктивності.

Прикладом можливості раціонального підходу до цінностей є модель науки Л. Лаудана, в якій існує три рівні: емпіричний, методологічний, аксіологічний. Якщо в поширеній ієрархічній моделі науки розбіжності емпіричного рівня вирішуються на методологічному, методологічного – на аксіологічному, аксіологічні ж розбіжності не можуть бути подолані за допомогою раціональних засобів, то Лаудан зазначає, що між цими рівнями існує не одностороння спрямованість, а радше взаємовплив. «Аксіологія, методологія і фактуальні твердження неминуче переплітаються у відношеннях взаємної залежності.» [5, с.339]. Такий підхід передбачає, що аксіологічний рівень теж може бути предметом раціонального аналізу, здійснюваного за допомогою засобів інших рівнів: наприклад, звернувшись до емпіричного чи методологічного рівня можна показати, що на аксіологічному рівні одна мета суперечить іншій чи що вона є утопічною.

Загалом, присутність у науці цінностей вже не розглядається як неминучий вияв ірраціоналізму. Стало зрозумілим, що чітке розмежування суто ціннісних і суто описових суджень вдається здійснити далеко не завжди, бо існує цілий ряд ціннісно-описових суджень. Наприклад, методологічні вимоги виступають водночас і приписами, які регламентують поведінку вчених, і описом, адже в них відображаються закономірності пізнання [4].

Таким чином, усвідомлення ціннісної навантаженості пізнання є кроком до об'єктивнішого бачення науки, тоді як повна ціннісна нейтральність є ілюзією, властивою для класичного періоду розвитку науки. Сучасне розуміння об'єктивності передбачає радше рефлексію над ціннісними чинниками, присутніми в науці, аніж намагання повністю елімінувати ці чинники. Як у класичній, так і в сучасній науці заняття наукою передбачає розвиток у вчених таких рис, як саморефлексія і критичність, які є важливими настановами в етосі дослідника. Однак якщо в класичній науці ці настанови мали вести до цілком неупередженого знання, то в сучасній сама можливість досягнення такого знання стала предметом критичного аналізу.

Проблема ціннісної навантаженості знання має ще один вимір, який пов'язаний з автономією науки. В період становлення науки саме ціннісна незаангажованість розглядалась як одне з головних досягнень науки. «...саме завдяки нейтральності науки певні твердження можуть бути визнані хибними незалежно від авторитету і влади тих, хто їх захищає чи хотів би захищати.» [1, с.51]. Це передбачало необхідність утверджувати незалежність наукових пошуків від впливу зовнішніх інституцій. В класичний період розвиток наукового пізнання розглядався як безсумнівна цінність, адже користь для суспільства від наукових досліджень була очевидною, а негативні наслідки були майже непомітними. За таких умов втручання зовнішніх інституцій у діяльність науковців могло сприйматись хіба що як перешкода. Однак впродовж минулого століття стало дедалі очевиднішим, що наука веде не лише до величезних досягнень, а й до не менших загроз. Це змушувало звернутись до питання про місце науки в суспільстві і про моральну відповідальність вчених.

Класичний підхід передбачав, що наукове пізнання є нейтральним, наука має знаходитись «по той бік добра і зла», що отримане знання завжди є благом, а вже його застосування може бути предметом моральної оцінки. Для такого підходу характерне намагання розмежувати науку і технологію, коли питання моральної відповідальності мають стосуватись не самих результатів наукових досліджень, а їх практичного застосування [1, с.52]. Однак в сучасній науці провести межу між наукою й технологією дедалі важче. По-перше, наукові пошуки спираються на використання технологічних досягнень і можливості проведення досліджень часто залежать від технологічного забезпечення. По-друге, здійснення досліджень все частіше пов'язане не з відстороненим спостереженням, а з втручанням в об'єкт, і міра цього втручання може, а інколи й повинна бути предметом етичного аналізу – коли йдеться, наприклад, про клінічні дослідження, об'єктом яких є пацієнти, етична експертиза стає необхідною.

Інший підхід, який дедалі частіше трапляється в сучасних рефлексіях над наукою, передбачає, що етичні проблеми стосуються й самих наукових досліджень, а не лише їхніх результатів. Деякі дослідники відкидають сам класичний ідеал пізнання заради пізнання – «Якщо вчений не розуміє цілей своїх пізнавальних дій чи вони йому байдужі й пізнання відбувається заради самого пізнання (чистий «Фауст»), то це просто небезпечно. Небезпека для вченого як особистості

полягає в деаксіологізованому і ціннісно не осмисленому прагненні до знання самого по собі, в одержимості жагою пізнання (щось на кшталт «інтелектуальної наркоманії»). Небезпека для суспільства – в тому, що отриманий результат може виявитись новою негативною цінністю, якої раніше не існувало і яка буде запропонована суспільству, чи засобом реалізації негативної цінності, якої раніше не було.» [10, с.208-209]. Однак такий підхід веде до загрози, яка поставала перед наукою класичного періоду, а також спостерігалась в окремих суспільствах недавнього минулого, що мали тоталітарний характер – а саме, відмова від пізнання заради нього самого і підкорення його зовнішнім щодо науки інституціям вело до ідеологічного диктату і руйнування науки. Тож важливо зберегти раціональне зерно, яке міститься в ідеї автономії науки.

Намагання поєднати принцип автономії науки і принцип її моральної відповідальності представлений у Е.Агацці, який розрізняє науку як знання і науку як діяльність – якщо діяльність може і навіть повинна керуватись моральними регулятивами, то знання є морально безвідносним. Це нагадує розрізнення фундаментальних і прикладних досліджень, згадане вище, але не співпадає з ним: адже і в фундаментальних, і в прикладних дослідженнях є елементи знання, так само, як і елементи діяльності.

У сфері знання «...не існує ніяких морально незаконних чи заборонених наукових (і не наукових) істин, що ніякий моральний імператив не може перетворити хибне наукове висловлювання в істинне чи хибну теорію в слушну, чи, навпаки, засудити як хибні чи помилкові висловлювання і теорії, які є науково правильними.» [2, с.95]. Натомість пізнання як діяльність може і в багатьох випадках повинна регулюватись моральними вимогами: скажімо, при проведенні соціологічних або психологічних досліджень вчений має подбати, наприклад, про дотримання конфіденційності, чи в медичних експериментах межі можливого втручання можуть регламентуватись етичною комісією. Однак у підході Агацці залишається проблема чіткого розмежування суто знансєвих і діяльнісєних компонентів дослідження, адже він не вказує надійних критеріїв, за якими можна було б визначити, ту межу, за якою знання перетворюється в діяльність.

Слід зауважити, що в розумінні автономії науки дещо змінились акценти. В сучасній науці, як і в класичній, зберігається вимога автономії науки від ідеологічного втручання (зміст наукових знань не повинен коригуватись на догоду «політичному замовленню»), але постає новий аспект, який був майже не актуальний для класичної науки – а саме, проблема можливого застосування наукового знання. Прикметно, що самі науковці, усвідомлюючи небезпеку деструктивного використання результатів досліджень, погоджуються на суспільний контроль над дослідженнями в певних галузях (наприклад, ядерних озброєнь, генної інженерії тощо), хоча межі цього контролю залишаються предметом дискусій.

Досить гостро проблема автономії науки постає також у зв'язку зі значним поширенням в сучасній науці прикладних досліджень. Розвиток цих досліджень обумовлюється насамперед їхньою корисністю для замовника, а не можливим внеском у вирішення проблем, що мають високу пізнавальну цінність. Це іноді породжує дилеми перед вченим. Якщо вчений отримав результат, який дуже цікавий з точки зору розвитку пізнання в його галузі, однак не становить цінності для вирішення практичної проблеми, продовження роботи в цьому напрямку означало б марнування коштів замовника [9, с.113]. Разом з тим, переважання орієнтації на зовнішні задані для науки цілі несе в собі загрозу для самої науки. Хоча при проведенні окремих досліджень вчений може виходити насамперед із інтересів замовника, однак якщо йдеться про науку в цілому, то якщо більшість вчених керуватимуться такими мотивами, це призведе до зростання фрагментарності, вибіркєвості досліджень, а зрештою – дисбалансу в розвитку наукового знання, який негативно позначиться на розвитку науки.

Тож і сьогодні підкреслюється цінність суто пізнавального інтересу «...наука має претендувати на розумну міру автономії, подібно, наприклад, до мистецтва. На практиці це означає відстоювання легітимності сфери чистого дослідження, яке базується виключно на прагненні до об'єктивного знання, де певні теми чи області досліджуються просто тому, що вони інтелектуально цікаві й захопливі, нехай навіть вони не служать якійсь конкретній меті із числа тих, які найчастіше обумовлюють науку.» [1, с.42]. Правда, при цьому виникає інше питання: наскільки «чистим» є сам пізнавальний інтерес? Дослідник може прямо не залежати від зовнішніх інституцій, однак він залишається представником свого суспільства, і на його інтереси справляє вплив принаймні культура – як його наукового оточення, так і суспільства в цілому. М. Полані влучно зауважував на принципову людиномірність досліджень. Однак навіть якщо дослідник і не є цілком неупередженим і на вибір ним теми дослідження впливають інші мотиви (наприклад, інтелектуальна мода), все одно вплив чинників, обумовлених соціальними тенденціями в самому науковому середовищі дозволяє зберегти значно більше розмаїття досліджень, ніж чинники, обумовлені зовнішніми щодо науки інституціями.

Слід також зауважити, що сучасна наука для свого розвитку потребує дедалі більше ресурсів, тож цілком зрозуміло, що від досліджень вимагається практична віддача. Сучасні науковці є менш автономними, порівняно з науковцями класичного періоду, у виборі теми досліджень. Однак один аспект автономії науки залишається незмінним: хоча вибір теми дослідження може бути заданий зовнішніми щодо науки мотивами, але в отриманні і подачі результатів самого дослідження вчені можуть зберігати автономію. І в класичній, і в сучасній науці неприпустимо довільно коригувати результат, «припасовуючи» його до інтересів замовника.

Розгляд етичних аспектів, пов'язаних з ціннісною навантаженістю наукового пізнання, дозволяє зробити ряд висновків. Ідеал цілковитої ціннісної нейтральності пізнання, який сформувався в класичній науці, виявився принципово нереалізовним. Однак вимога неупередженості, яка пов'язана з цим ідеалом, залишається актуальною і в сучасній науці, хоча при цьому розуміння неупередженості дещо змінилось – неупередженість передбачає радше рефлексію над власними упередженнями, аніж досягнення цілком об'єктивного бачення. З ідеалом ціннісної нейтральності пізнання також пов'язаний ряд проблем, що стосуються автономії науки. Для класичної науки був характерний підхід, за яким знання є ціннісно нейтральним, а вже його застосування може бути об'єктом моральної оцінки. Такий підхід передбачає розмежування фундаментальної і прикладної науки, причому у сфері фундаментальної науки автономія науки має беззастережно дотримуватись. У сучасній же науці усвідомлюється відносність межі між «чистим» і прикладним дослідженням, це передбачає необхідність етичних регулятивів і суспільного контролю над цілим рядом досліджень. Однак разом з тим усвідомлюються й загрози, які несе в собі вплив зовнішніх щодо науки інституцій для її розвитку, тож пошук оптимального балансу між принципом автономії науки і її залежністю від інших суспільних інституцій залишається актуальною проблемою.

#### Бібліографічні посилання:

1. Агацци Э. Моральное измерение науки и техники / Э. Агацци. – М.: МФФ, 1998 – 344с.
2. Агацци Э. Почему у науки есть и этические измерения / Э. Агацци // Вопросы философии, 2009, №10 – с.93-104.
3. Гилберт Д. Открывая ящик Пандоры: Социологический анализ высказываний ученых / Д. Гилберт, М. Малкей – М.: Прогресс, 1987 – 269с.
4. Ивин А.А. Аксиология / А.А. Ивин. – М.: Высшая школа, 2006 – 390с.
5. Лаудан Л. Наука и ценности / Л. Лаудан // Современная философия науки: знание, рациональность, ценности в трудах мыслителей Запада: Учебная хрестоматия. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательская корпорация «Логос», 1996. – с. 295-342.
6. Патнэм Х. Реализм с человеческим лицом / Х. Патнэм // Аналитическая философия: Становление и развитие (антология). М., Дом интеллектуальной книги, Прогресс-Традиция. 1998. - с. 466-494.
7. Полани М. Личностное знание / М. Полани М.: Прогресс. 1985.- 344с.
8. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги / К. Поппер К.: Основи, 1994, т2, - 494с.
9. Пружинин Б.И. Прикладное и фундаментальное в этосе современной науки / Б.И. Пружинин // Философия науки, вып 11., М., 2005 – с.109-120.
10. Савостьянова М.В. Аксиологический анализ парадигмальной науки или о роле ценностей в науке. Монография / М.В. Савостьянова – К.: Изд. ПАРАПАН, 2009 – 260с.

УДК 316.324.8

**М. Г. Санакуєв**

*Київський національний торговельно-економічний університет*

#### ІНФОРМАЦІЯ ЯК СИСТЕМООРГАНІЗУЮЧИЙ ФАКТОР ПРОГРЕСУ

У статті розглядається проблема визнання поняття «інформації», як філософської категорії. Автор акцентує увагу на постійній інтенсифікації інформаційних процесів, що відбуваються у сучасному суспільстві. Через постійне нагромадження нових масивів інформації, як наслідок утворюються нові системи зв'язку.

**Ключові слова:** інформація, зворотній зв'язок, контур зворотного зв'язку, розвиток, інтенсифікація інформаційних процесів, відкрита система, функціональна система, система комунікацій.